

GIÁO DỤC PHỔ THÔNG VÀ THÁCH THỨC (Trường hợp người Chăm xã Tân Phú Trung, huyện Củ Chi, Thành phố Hồ Chí Minh)

TRƯƠNG QUANG ĐẠT*

Cộng đồng người Chăm di cư đến TPHCM, trường hợp người Chăm xã Tân Phú Trung, huyện Củ Chi có trình độ học vấn tương đối thấp so với mặt bằng dân trí nói chung và gặp khó khăn trong việc tìm việc công việc và các cơ hội hội nhập khác. Từ thực trạng này, bài viết phân tích nguyên nhân, trên cơ sở đó gợi mở những nghiên cứu tiếp theo về giải pháp chính sách đối với cộng đồng người Chăm di cư đến TPHCM.

Từ khóa: giáo dục phổ thông, người Chăm Islam, di cư

Nhận bài ngày: 13/6/2022; *đưa vào biên tập:* 18/6/2022; *phản biện:* 27/11/2022; *duyet đăng:* 03/12/2022

1. GIỚI THIỆU

Trong nhiều năm qua, thực hiện chính sách dân tộc trên nguyên tắc bình đẳng, đoàn kết, tôn trọng, giúp đỡ nhau cùng tiến bộ, Đảng và Chính phủ đã chú trọng đến công tác giáo dục ở vùng đồng bào dân tộc thiểu số. Công tác giáo dục đã đạt được những kết quả quan trọng, tạo nền tảng thực hiện bình đẳng giữa các dân tộc. Tuy nhiên, thực trạng khoảng cách về giáo dục giữa nhóm dân tộc đa số (người Kinh) và nhóm dân tộc thiểu số (không phải người Kinh) vẫn còn khá xa. Cụ thể, dữ liệu của Ngân hàng Thế giới cho thấy ở cấp trung học phổ thông trở lên, khoảng

cách giữa học sinh dân tộc thiểu số và học sinh dân tộc đa số tăng lên đáng kể. Năm 1992, tỷ lệ tốt nghiệp trung học phổ thông của nhóm dân tộc thiểu số thấp hơn 10,2 điểm phần trăm so với nhóm dân tộc đa số. Khoảng cách này đã tăng lên 34,5 điểm phần trăm vào năm 2008 khi tỷ lệ hoàn thành của nhóm dân tộc đa số đạt 56 phần trăm nhưng tỷ lệ đó của nhóm thiểu số chỉ là 21,5 phần trăm (World Bank, 2011). Sự chênh lệch dân tộc vẫn tồn tại, mặc dù được bổ sung nhiều khoản đầu tư lớn cho giáo dục dân tộc thiểu số thông qua cơ sở hạ tầng giáo dục, đào tạo giáo viên và trợ cấp tài chính. Nghiên cứu của Nguyen T.M.H (2018); Nguyen T.T. và cộng sự (2020); P. Glewwe và cộng sự (2015); M. Arouri (2019) cũng cho

* Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ.

thấy sự khác biệt về kết quả giáo dục giữa người Kinh và người không phải dân tộc Kinh. Từ thực trạng trình độ học vấn của giáo dục phổ thông của cộng đồng người Chăm di cư từ An Giang đến xã Tân Phú Trung, huyện Củ Chi, TPHCM bài viết phân tích một số nguyên nhân của thực trạng này.

2. THỰC TRẠNG GIÁO DỤC PHỔ THÔNG CỦA NGƯỜI CHĂM TẠI XÃ TÂN PHÚ TRUNG⁽¹⁾

Cộng đồng người Chăm tại xã Tân Phú Trung, huyện Củ Chi, TPHCM hiện nay có 304 hộ gia đình với 1.080 nhân khẩu, và một trăm phần trăm là theo Islam, họ sinh sống tập trung tại ấp Bến Đò 1 và ấp Bến Đò 2 và rải rác ở ấp Chợ, ấp Giữa và ấp Đình⁽²⁾. Theo khảo sát của chúng tôi, người Chăm từ xã Vĩnh Trường, huyện An Phú, tỉnh An Giang đến xã Tân Phú Trung đầu tiên vào năm 2001 và ngày càng tăng. Người Chăm Islam di cư đến TPHCM vốn không có đất sản xuất và đất ở tại quê nhà, không có tay nghề và phần lớn làm nghề chài cá trên sông, buôn bán rong, và đặc biệt là trình độ học vấn rất thấp.

Trình độ học vấn nói chung từ 7 tuổi (đã học xong lớp 1) trở lên, thì mù chữ

chiếm 26,9% và cấp 3 chỉ chiếm 1,2% (4 người) và đại học chỉ chiếm 0,3% (1 người), số còn lại là cấp 1 chiếm 57,7% và cấp 2 chiếm (13,9%).

Bảng 1. Trình độ học vấn (từ 7 tuổi trở lên)

	Số người	Tỷ lệ (%)
Mù chữ	89	26,9
Cấp 1	191	57,7
Cấp 2	46	13,9
Cấp 3	4	1,2
Đại học	1	,3
Tổng số	331	100,0

Nguồn: Từ số liệu khảo sát năm 2022.

Cụ thể, số liệu học vấn từ 7 tuổi đến 24 tuổi (độ tuổi đang đi học) cũng cho thấy một tình trạng tương tự, không có trường hợp nào đang học cấp 3 và đại học và chủ yếu dừng lại ở trình độ cấp 1 (70,5%). Đặc biệt là tình trạng còn đang đi học chiếm tỉ lệ chỉ có 19,4%, số còn lại là chưa từng đi học và nghỉ học.

Bảng 2. Trình độ học vấn của nhóm tuổi từ 7-24 tuổi

	Số người	Tỷ lệ (%)
Mù chữ	19	13,7
Cấp 1	98	70,5
Cấp 2	22	15,8
Tổng số	139	100,0

Nguồn: Từ số liệu khảo sát năm 2022.

Bảng 3. Tình trạng nghỉ học của nhóm tuổi từ 7-24 tuổi

		Trình độ học vấn			Tổng số
		Mù chữ	Cấp 1	Cấp 2	
Còn đi học	Số người	0	24	3	27
	Tỷ lệ (%)	0,0	24,5	13,6	19,4
Chưa từng đi học	Số người	19	0	0	19
	Tỷ lệ (%)	100,0	0,0	0,0	13,7
Đã nghỉ học	Số người	0	74	19	93
	Tỷ lệ (%)	0,0	75,5	86,4	66,9
Tổng số	Số người	19	98	22	139
	Tỷ lệ (%)	100,0	100,0	100,0	100,0

Nguồn: Từ số liệu khảo sát năm 2022.

3. NGUYÊN NHÂN CỦA THỰC TRẠNG GIÁO DỤC PHỔ THÔNG CỦA NGƯỜI CHĂM TẠI XÃ TÂN PHÚ TRUNG

Lý do của việc cho con em nghỉ học sớm theo ý kiến của đại diện gia đình cho rằng là khó khăn kinh tế (chiếm 92,9%). Tuy nhiên, khi chúng tôi hỏi kỹ hơn thì khó khăn kinh tế là đúng nhưng chưa đủ. Phần chưa đủ là do quyết định của gia đình cho con em nên theo học trường nào (trường phổ thông hay học giáo lý Islam) về chiến lược lâu dài cho con em của họ để phù hợp với điều kiện kinh tế của gia đình.

Bảng 4. Lý do nghỉ học

	Số người	Tỷ lệ (%)
Khó khăn kinh tế	104	92,9
Học không nổi	1	0,9
Phải đi làm	4	3,6
Lý do khác	3	2,7
Tổng số	112	100,0

Nguồn: Từ số liệu khảo sát năm 2022.

Kết quả khảo sát cho thấy, người Chăm chỉ cho con em họ học hết cấp 1 để biết chữ Việt và sau đó học giáo lý Islam. Thánh đường Islam tại cộng đồng là nơi dạy giáo lý cho trẻ em miễn phí. Các gia đình có điều kiện kinh tế hơn một chút sẽ gửi con họ vào các thánh đường Islam tại cộng đồng quê gốc ở An Giang và ở nội trú tại thánh đường. Khi được hỏi việc đóng tiền học phí, các gia đình cho rằng, học nội trú tại thánh đường gửi mỗi tháng 1,2 triệu đồng cho mỗi em (chỉ đóng tiền ăn, chi phí khác được tài trợ), trong khi đó trường giáo dục phổ thông đóng mỗi năm chỉ khoảng 1,2 triệu đồng cho mỗi em. Tuy nhiên, gia đình chọn học giáo lý là do chiến lược

cho tương lai con em của họ. Một gia đình cho biết, con họ vừa học hết lớp 5 thì nghỉ, nhà trường đã đến nhà ba lần để động viên cho em đi học lại nhưng bà ngoại, và cha mẹ của em đều không cho em tiếp tục học phổ thông với lý do 'không có điều kiện kinh tế'. Tuy nhiên, khi trao đổi với chúng tôi, người mẹ giải thích rằng, vì họ không đủ khả năng tiền bạc để lo cho học đến hết lớp 12 và sau đó là đại học và như vậy sẽ không có tương lai. Nếu lựa chọn cho vào học nội trú tại thánh đường, theo lý giải của người mẹ, như vậy có tương lai hơn, sau này con em họ sẽ đi du học ở Malaysia có học bổng nếu học giỏi và về lại Việt Nam dễ dàng có việc làm, hoặc là có ngoại ngữ sẽ làm hướng dẫn viên du lịch hoặc là làm giáo viên giảng kinh Qur'an trong các thánh đường Islam.

"Đi học tiếng Việt (học trường phổ thông) thì một năm đóng hơn một triệu đồng thôi. Tại mình cũng biết khả năng của mình nên không dám đeo cho học hết, mình cho nó học mình sợ không có khả năng cho học đại học. Lo thì phải lo cho tới, còn không thì cho nghỉ. Cho nên chọn cho con học tiếng Chăm (học kinh Qur'an) sau này có điều kiện cho du học ở Malaysia thì sẽ có điều kiện tương lai hơn cho con sau này. Giống như mình gửi con mình học giỏi thì đi du học bên Malaysia luôn, rồi người ta cho đi du học, rồi sau này về Việt Nam đi dạy học (dạy kinh Qur'an) thì có tương lai hơn, học bên Malaysia thì người ta lo cho hết. Học tiếng Việt vừa tốn tiền mà sợ không có tiền cho học hết, học lên đại học, sợ không lo cho nó tương lai sau này, tội nó. Học tiếng Việt thì phải lo nhiều lắm,

còn học bên đây thì người ta lo hết, mình chỉ đóng tiền ăn hàng tháng”. (Trích PVS, nữ, 31 tuổi, nội trợ).

Thực tế cho thấy, ngoài việc theo hệ thống giáo dục phổ thông, người Chăm Islam còn có hình thức giáo dục cộng đồng theo truyền thống. Đó là hình thức giáo dục được thực hiện trong nội bộ cộng đồng Chăm nhằm hướng con em trong cộng đồng mình theo giới luật của đạo Islam. Người Chăm ở xã Tân Phú Trung nói riêng và người Chăm Islam nói chung xem vấn đề giáo dục Islam là một vấn đề được ưu tiên. Tôn giáo Islam quy định, tất cả những người theo đạo Islam cần phải hiểu đầy đủ nghĩa vụ và quyền lợi đạo Islam. Giáo lý Islam khẳng định, nếu thực hiện đầy đủ nghĩa vụ được quy định bởi đạo Islam thì sẽ được đấng Allah tối cao ban phúc đức và mời gọi lên thiên đường (Surga). Ngược lại, nếu vi phạm giới luật Islam sẽ bị đấng Allah đày xuống địa ngục (Norka). Từ đó, việc nhắc nhở nhau làm tròn nghĩa vụ của một tín đồ Islam diễn ra thường xuyên.

Người Chăm rất chú trọng việc học giáo lý. Những người thầy giáo dạy kinh Qur'an trong cộng đồng rất được người Chăm kính trọng. Giới trẻ Chăm theo đạo Islam ngoài tiếp thu tiếng Việt (quốc ngữ) thì tiếng Anh, tiếng Malaysia là ngôn ngữ được giới trẻ người Chăm lựa chọn nhiều nhất. Học tiếng Anh, tiếng Malaysia để có cơ hội du học nước ngoài theo chương trình học bổng của IDP (Islamic Development Bank) và IIUM (International Islamic University Malaysia). Đây là quỹ học bổng lớn, giúp sinh viên vừa học kiến thức, giáo lý Islam, vừa học kiến thức khoa học xã

hội, nhất là những tín đồ muốn tìm hiểu sâu hơn đạo Islam. Do đó, có thể nói, việc hoàn thành chương trình phổ thông từ trung học phổ thông đến đại học của cộng đồng người Chăm di cư hiện rất khó khăn vì họ ưu tiên cho con em họ học giáo lý Islam.

Việc học đạo của trẻ em người Chăm bắt đầu lúc 6 tuổi. Hàng ngày, ngoài việc học tập ở trường, trẻ em người Chăm phải đến thánh đường (Masjid hoặc Surau) để được các vị Tuan (tiếng Chăm gọi người dạy về Islam) truyền dạy giáo lý Islam. Mỗi thánh đường có một lớp học và được các Tuan thay phiên nhau hướng dẫn (thường là từ 1 - 2 Tuan trở lên). Sách dùng để dạy là Kidam và Qur'an bằng chữ Arab, được các cá nhân hoặc các tổ chức Islam đưa từ bên ngoài vào Việt Nam. Kidam là sách dạy vỡ lòng, dạy những điều căn bản cho việc học tiếng Arab, Qur'an là kinh sách dạy giáo luật Islam. Cả hai cuốn sách này đều có nội dung hướng tới việc hiểu kinh sách Islam và hướng mọi người đọc thông viết thạo tiếng Arab thông qua kinh Qur'an. Ngoài ra, con em trong cộng đồng Chăm còn phải học thêm Kitap – sách nói về quá trình phát triển Islam và việc hành đạo Islam.

Ngôn ngữ là một trong những nguyên nhân khó khăn trong giáo dục phổ thông đối với trẻ em người Chăm. Do tiếp xúc tiếng Chăm và tiếng Arab từ nhỏ, nên khi bắt đầu học tiếng Việt trẻ em Chăm gặp rất nhiều khó khăn trong học tập và giao tiếp. Các em có thể học tốt các môn Toán, Lý, Hóa hơn các môn khoa học xã hội, một trong những nguyên nhân do các em không rành tiếng Việt, vì ở trường các em học tiếng Việt

nhưng về nhà thường chỉ sử dụng tiếng Chăm, nhiều gia đình còn sử dụng cả tiếng Malayu.

Thực tế học sinh Chăm còn gặp những khó khăn khác khi học tập tại trường. Con em người Chăm theo đạo Islam còn phải kiêng cử theo quy định của Islam, phải tham gia cầu nguyện ngày 5 lần, hàng năm phải mất một tháng nhịn chay, những ngày lễ lớn phải có mặt ở thánh đường. Những điều này nếu thực hiện thì sẽ gây khó khăn cho thầy cô và nhà trường vì không thể giải quyết cho học sinh nghỉ trái với quy định của ngành giáo dục. Nhất là tháng Ramadan, do các em phải nhịn ăn vào ban ngày nên sức khỏe giảm sút rõ rệt, khiến việc tập trung cho việc học gặp rất nhiều khó khăn. Việc tuân thủ các quy định của Islam cũng làm cho học sinh (sinh viên) là tín đồ Islam gặp nhiều hạn chế trong sinh hoạt, học tập ngoại khóa. Trong khi để đánh giá học sinh (sinh viên) thường căn cứ vào điểm học tập và điểm rèn luyện (đạo đức) thông qua các hoạt động Đoàn, Hội, và phong trào thanh niên tình nguyện. Việc ăn uống, nghỉ ngơi của học sinh ở trường cũng gặp nhiều khó khăn, vì nhà trường không thể cung cấp bữa ăn Halah cho học sinh nên các em phải về nhà ăn trưa xong mới quay trở lại trường tham gia học tập. Trẻ em là nữ giới thì càng khó khăn hơn trong việc học tập, vì theo truyền thống Chăm Islam, nữ giới đến

tuổi trưởng thành khi ra đường phải lấy khăn che kín mặt nên gây khó khăn trong giao tiếp với bạn bè trong lớp. Ví dụ, nữ giới thường rất ít học cao và chỉ quanh quẩn ở nhà hay trong phạm vi cộng đồng người Chăm.

4. KẾT LUẬN

Trình độ học vấn của một cộng đồng người Chăm di cư tại THCM (trường hợp người Chăm xã Tân Phú Trung, huyện Củ Chi) rất thấp. Thực trạng này có nguyên nhân từ điều kiện học tập, ngôn ngữ,... Trong khi, việc giáo dục tôn giáo dựa trên nền tảng kinh Qur'an và những hiểu biết giáo luật Islam luôn được người Chăm Islam đề cao và xem đó là những chuẩn mực, là tiêu chuẩn đạo đức của người Chăm. Những ai hiểu biết nhiều về Islam luôn được cộng đồng người Chăm yêu mến và quý trọng. Theo một số cha mẹ học sinh người Chăm, Islam cũng là 'tấm vé' để con em họ có cơ hội du học, phát triển và hoàn thiện bản thân. Như vậy, cộng đồng người Chăm di cư có nguồn lực về giáo dục rất thấp nhưng bù lại họ học giỏi giáo lý và sẽ phục vụ cho chính cộng đồng của họ. Với thực tiễn trên, giải pháp vừa nâng cao trình độ học vấn để có cơ hội tìm kiếm việc làm trong bối cảnh của một cộng đồng di cư đến TPHCM hiện nay và vừa đảm bảo duy trì, phát huy văn hóa cộng đồng người Chăm cần được tiếp tục nghiên cứu đề xuất. □

CHÚ THÍCH

(1) Số liệu trong bài viết này từ cuộc khảo sát năm 2022 cho đề tài "Khía cạnh giới trong hội nhập của người Chăm An Giang tại TPHCM" do Nguyễn Thị Nhung làm chủ nhiệm (Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ chủ trì), và Chủ nhiệm đề tài đồng ý để tác giả sử dụng số liệu cho bài viết này.

(2) Theo báo cáo của Ban Đại diện cộng đồng Chăm báo cáo cho Ủy ban nhân dân xã Tân Phú Trung, nhân dịp hỗ trợ cho đại dịch COVID-19, tháng 10/2021.

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. Arouri, M., A. Ben-Youssef & C. Nguyen., 2019. "Ethnic and Racial Disparities in Children's Education: Comparative Evidence from Ethiopia, India, Peru and Viet Nam". *Children and Youth Services Review*, 100, pp. 503-514. doi:10.1016/j.chilyouth.2019.03.031.
2. Glewwe, P., Q. Chen & B. Katare. 2015. *What Determines Learning among Kinh and Ethnic Minority*.
3. Nguyen, T.M.H. 2018. Ethnic Gaps in Child Education Outcomes in Vietnam: an Investigation using Young Lives Data. *Education Economics*. DOI:10.1080/09645292.2018.1444147.
4. Nguyen, T.T., T. Tran, L.M.T. Nguyen, T.V. Pham, T.P.T. Nguyen, H.T. Pham & B.D. Pham. 2020. *Influence of Ethnic Culture in Choosing the Learning Type of Ethnic Minorities: Evidence from Northwest of Vietnam*. *Cogent Social Sciences*, 6:1, 1753487.
5. World Bank. 2011. Vietnam - High Quality Education for all by 2020 (68092). Retrieved from Wasington DC: http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDS/IB/2012/04/18/000333038_20120418014333/Rendered/PDF/680920v20WP0P10oduc0tap20Engl012012.pdf, truy cập ngày 2/10/2022.